

“A la Mediterrània la sequera serà permanent”

Per què dieu que per a alguns vós, quan éreu al capdavant del CEAM, éreu un proscrit?

—El CEAM ha tret a la llum coses que no es volien veure i hem fet diagnòstics que no convenien al moment polític i econòmic que vivíem. Alguns han estat molt miops negligint les nostres advertències.

—**I què és allò que heu diagnosticat vós perquè hagen preferit ignorar-los?**

—La conca de la Mediterrània, que té un sistema climàtic únic, està en una situació molt delicada en bona mesura a causa de l'acció humana. El que les nostres investigacions ens diuen és que els usos intensius del sòl, juntament amb la reducció de la superfície vegetal i la pèrdua de zones humides, hi han alterat els cicles hidrològics. Conseqüentment, s'està modificant l'equilibri natural de l'ecosistema, la qual cosa té conseqüències catastròfiques.

—**Expliqueu-m'ho.**

—Hi ha tres fenòmens pels quals es descarrega aigua de pluja en la vessant mediterrània. D'una banda, hi ha els sistemes frontals atlàntics, que aporten el 20% de la descàrrega. En els darrers 50 anys han reduït la seua aportació en uns 80 litres per metre quadrat, a més de 40 quilòmetres de la costa. En segon lloc, hi ha les tempestes d'estiu, que aportaven al voltant del 15% de la pluja i que també han reduït en 40 litres per metre quadrat les seues descàrregues. Per últim, hi ha els temporals de llevant, que aporten el 65% i que han augmentat en 90 litres per metre quadrat. El resultat és que aproximadament el 80% de les precipitacions sobre el litoral és d'aigua evaporada de la mar Mediterrània.

—**I quines conseqüències té això?**

—A mi m'agrada comparar la Mediterrània amb un perol que bull de les vores cap a dins. Durant els mesos

Millán Millán (Granada, 1941) fou durant dues dècades director del Centre d'Estudis Ambientals de la Mediterrània, una talaia des d'on ha pogut analitzar i diagnosticar els desequilibris que pateix l'ecosistema mediterrani. “Hem creuat el llindar crític”, adverteix.

d'estiu, les brises entren cap a l'interior carregades de vapor d'aigua. En una situació normal, aquest vapor s'hauria de convertir en núvols. Si a això se suma l'evapotranspiració procedent de la vegetació i de les marjals del litoral, hi ha prou humitat perquè descarregue una tempesta en xocar contra les muntanyes d'interior, i que provoqe les tempestes d'estiu. Quin és, doncs, el problema que tenim? Doncs que la reducció de la coberta vegetal i de les zones humides ha provocat que els núvols es generen a més distància del sòl, amb la qual cosa superen les muntanyes i no descarreguen. De resultes de tot plegat, es registren menys precipitacions i les que hi ha s'acumulen en forma de gota freda durant períodes molt determinats de l'any.

—**Però els estius secs i les tardors plujoses formen part del clima mediterrani...**

—No, això no és veritat. Sembla com si haguérem perdut la memòria. Els episodis de sequera que tenim ara no succeïen abans. Fa dos segles, pel Millars es feien baixar troncs, cosa que ara seria del tot impensable. I no fa tant de temps les tempestes d'estiu eren una cosa ben normal i recurrent als pobles de la Mediterrània. Així doncs, la conca mediterrània s'aproxima a un escenari de sequera permanent.

—**I no hi ha res que es poguera fer per revertir aquesta situació?**

—Alguns ja fa molt de temps que advertim del que està passant. De fet, el CEAM es va crear per impuls de la Unió Europea quan Espanya va ingressar-hi perquè tots els estudis científics apuntaven al fet que alguna cosa estava succeint a la Mediterrània en relació amb els règims de tempestes i la desertificació.

A hores d'ara, aquesta situació és molt difícil de revertir perquè la reacció hauria de produir-se per sobre de l'escala local, en l'àmbit de tota la conca mediterrània i no es donen les condicions polítiques perquè això arribe a passar. El que passa a la riba africana de la Mediterrània ens afecta a nosaltres i viceversa. En tot cas, una alternativa que podria posar-se en pràctica és la de reforestar les zones d'interior perquè això contribuiria a restaurar, ni que fóra minsament, l'equilibri de l'ecosistema. Però per a això caldrien polítiques decidides i curoses amb les zones d'interior. L'objectiu, a llarg termini, hauria de ser reconstruir un cicle hídric que s'ha vist pertorbat per l'acció de l'home i el canvi climàtic. Aquesta acció de recuperació i restauració pot ser vista com una càrrega, però en realitat també pot ser una oportunitat per crear llocs de treball. Recuperar l'equilibri del sistema és fonamental per poder afrontar amb més garanties el repte que suposa l'escalfament global.

—**A Islàndia no hi ha arbres perquè es va desforestar per l'acció humana i, per les condicions climàtiques, el bosc no es va poder recuperar. D'alguna manera van traspasar el llindar de recuperació. Ens pot passar una cosa semblant amb l'equilibri de l'ecosistema mediterrani?**

—Nosaltres ja hem creuat el llindar crític. La Mediterrània està condemnada a patir seques i inundacions

El CEAM, que dirigia Millán Millán, esdevingué un organisme molt incòmode per als polítics durant l'etapa de l'allau de ciment.

L'home de les veritats incòmodes

A Millán Millán Muñoz ningú no el podrà acusar de dir les coses a la balà. Aquest granadí de naixement reconegut en tots els fòrums científics a què assisteix l'avalen més de 40 anys d'investigació a propòsit de com els canvis en els usos del sòl afecten els cicles hídrics. La seua trajectòria investigadora a l'estranger va servir perquè l'any 1991 el cridaren per encapçalar el Centre d'Estudis Ambientals de la Mediterrània (CEAM), un centre d'investigació, desenvolupament i innovació tecnològica per a la millora del medi ambient en la conca mediterrània ubicat a València. Si bé l'organisme viu hores baixes (en els darrers cinc anys ha perdut el 75% del personal i el 72% dels fons), els seus diagnòstics han estat vitals per entendre què li passa a l'ecosistema on vivim. Les aportacions de Millán Millán han estat vitals per fer visibles “les veritats incòmodes de la Mediterrània”. “A molts polítics i especuladors els va saber molt greu que plantejàrem les coses tal com són. Per a alguns jo he estat un proscrit”, diu. Tanmateix, dos anys després d'haver-se jubilat, continuen cridant-lo per a tot de simposis internacionals. Aquest mateix dijous acudirà a Brussel·les invitat per la Direcció General de Medi Ambient per impartir la conferència “Tallar un arbre a Almeria i patir una tempesta a Düsseldorf”

terribles. Podem aplicar mesures paliatives, però hem d'assumir que una volta traspasat el llindar, podem arribar a situacions semblants a l'anterior, però no iguals. En alguns llocs ja s'estan percebent les conseqüències terribles d'aquests episodis extrems. Imagina't un lloc com Andilla, on hi hagué un incendi de gran abast l'estiu de 2012, a conseqüència del qual hi ha un procés intens de desertificació i pèrdua de la qualitat del sòl. Si a la tardor hi ha un episodi intens de gota freda el resultat és un sòl degradat. I en un tres i no res et trobes que aquesta zona, que abans era rica en vegetació, s'assembla més al sud d'Alacant o a Almeria que no al que era abans. Correm el risc d'anar encadenant catàstrofes fins a arribar a la catàstrofe final.

—A la vista del que assenyaleu, a la Mediterrània hauríem d'anar pensant en mètodes alternatius de subministrament d'aigua per al consum humà...

Episodis extrems de pluja com els que van tenir lloc a la Marina Alta la tardor de 2007 van provocar el desbordament del riu Girona al seu pas pel Verger.

—Com es pot deduir del que he estat explicant, els rius no s'estan recarregant com abans i cada volta el cabal és menor. La gestió que es fa ara des de des de les confederacions —que encara no han entès quin és el problema global que afecta tots els rius— consisteix a anar traient aigua a poc a poc, com si el recurs fóra infinit. Després hi ha els aqüífers, que és com quan en una casa no entren diners i depenen dels diners de l'àvia,

“Les inundacions d'estiu a l'Europa continental estan íntimament lligades al que passa ací”

és l'últim recurs. Quan s'arriba al punt en el qual la gestió hídrica es limita a gestionar séquies és que ja no hi ha tornada arrere: en dues o tres generacions ja no hi haurà aigua.

—**El problema, doncs, és només dels qui vivim a la vora de la Mediterrània?**

—En absolut. S'ha demostrat a bastament que altres episodis extrems, com ara les inundacions d'estiu a l'Europa continental o les grans nevades a Gran Bretanya, estan íntimament lligades al que succeeix ací. Com que el Mediterrani és cada volta més calent, el vapor de l'aigua contribueix a alimentar aquests episodis. Són qüestions que els models climàtics convencionals passen totalment per alt.

Violeta Tena

Dos històrics conflictes territorials —les amenaces al Delta de l'Ebre i la MAT— revifen al Principat, alhora que se'ls afegeixen tres noves amenaces: les prospeccions petroleres marines, el BCN World i el tancament de plantes de purins.

BCN World. En Joan Pons, portaveu de la Plataforma Aturem BCN World, afirma que la principal amenaça d'aquest macrocomplex turístic que es vol instal·lar a Salou és la concentració de demanda d'energia i aigua en una zona que ja presenta una alta concentració d'equipaments turístics. Tot i que no s'hagi concretat encara, algunes fonts parlen d'un complex per a 10 milions de turistes l'any —Port Aventura en rep 3 milions anualment— i això faria créixer exponencialment les necessitats de llum i aigua en una zona que no està sobrada de recursos hídrics. “Ens diuen que l'abastament d'aigua es faria amb excedents del minitransvasament de Tarragona, però a l'estiu no n'hi ha tants d'excedents —en qualsevol cas no n'hi ha per cobrir les necessitats dels milions de turistes que seran aquí”. A més, Joan Pons considera que, “si s'ha aconseguit que el minitransvasament tingui excedents és perquè la indústria química ha buscat d'altres recursos i la població ha reduït el consum”. Per tant, “ara aquests excedents haurien de ser per al riu Ebre”. També es parla de l'embassament de Riudecanyes com una altra de les fonts per abastir d'aigua la zona. Aquest és un pantà privat gestionat per Aigües de Reus. “Però ara no hi ha cap informe que digui d'on ha de sortir l'aigua”, segons Pons.

El Govern de la Generalitat, per la seva banda, nega que s'hagin de fer pisos turístics. Els 10 milions de turistes sortirien de les previsions de la companyia Melco —la que vol construir el principal casino—, que ho ha expressat així. Les xifres reals no es coneixeran fins que es publiqui el Pla Director, que es preveu per després de l'estiu.

Un altre aspecte del projecte que neguiteja la Plataforma Aturem BCN World és que els seus límits estan a tocar del Polígon Químic Sud. Aquesta part de la petroquímica, la que envoltava l'antiga Universitat Laboral de